

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет обліку і аудиту

Кафедра обліку і оподаткування
підприємницької діяльності

Дзюба Тарас Ігорович

«ОБЛІК І АУДИТ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ»

(на матеріалах СМП «Форум»)

Спеціальність 071– облік і аудит

Дипломна робота за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр»

Виконав: студент 4 курсу,

групи ОПД -41

Дзюба Т.І.

Науковий керівник:

к.е.н., викладач

Судин Ю.А.

Випускна кваліфікаційну
роботу допущено до захисту
«__» _____ 20__ р.
Завідувач кафедри

Підпис

Тернопіль – 2019

Зміст

Вступ.....	3
Розділ 1. Теоретичні основи обліку дебіторської заборгованості	6
1.1. Економічна сутність та класифікація дебіторської заборгованості	6
1.2. Визнання та оцінка дебіторської заборгованості.....	14
Висновки до Розділу I.....	20
Розділ 2. Методичні аспекти обліку та аудиту дебіторської заборгованості.....	21
2.1. Методика обліку дебіторської заборгованості за розрахунками з покупцями та замовниками.....	21
2.2. Особливості обліку дебіторської заборгованості за іншими операціями.....	28
2.3. Методика аудиту дебіторської заборгованості.....	39
Висновки до Розділу 2.....	47
Висновки	48
Список використаних джерел.....	51
Додатки.. ..	56

Вступ

Актуальність теми. Кожне підприємство у процесі фінансового-господарської діяльності вступає в певні економічні взаємовідносини з іншими суб'єктами господарювання, під час цього відбуваються господарські операції, які, з точки зору фінансової стабільності підприємства, є дебіторською заборгованістю. Актуальність теми полягає в тому, що дебіторська заборгованість як показник, є не лише індикатором, що визначає рівень заборгованості, а і економічним явищем, що має великий вплив на діяльність підприємства в цілому. Проте обліку та аудиту дебіторської заборгованості не приділяється належна увага, що призводить до негативних наслідків – не своєчасне повернення боргів, прискореного зростання заборгованості перед підприємством, можливе втрачання власних коштів.

Дебіторська заборгованість має велике значення впливу на фінансове становище будь-якого підприємства, використання грошових коштів в обороті, величину прибутку, фактично отриманого в звітному періоді. Можна мати потенційно хороші фінансові результати від продажу продукції, товарів, послуг, інші доходи, але багато втратити при істотному зростанні дебіторської заборгованості.

Контроль за станом боргових зобов'язань будь-якого підприємства – необхідна умова його успішної діяльності. Особливо це важливо для комерційних підприємств. В основі їх фінансової діяльності – постійний кругообіг грошових оборотних коштів, авансованих для виробництва і збуту продукції, товарів, послуг. У кожному господарському циклі ці кошти повинні відновлюватися, тобто повертатися підприємству, як правило, з прибутком. Дебіторська заборгованість покупців і замовників є одним з основних джерел формування фінансових потоків платежів підприємства і визнається ліквідним активом, якщо є впевненість в тому, що боргові зобов'язання будуть погашені повністю та своєчасно.

Актуальність теми дослідження визначається важливістю удосконалення організації розрахунків, у дослідженні та вирішенні глобальних економічних проблем України, і необхідністю трансформації бухгалтерського обліку відповідно до економічних відносин пов'язаних з ринками. Саме ефективна організація розрахунків повинна активно сприяти зміцненню договірної дисципліни, підвищенню відповідальності підприємств за своєчасне здійснення платежів за всіма зобов'язаннями; прискоренню обороту коштів; ефективному використанню тимчасово вільних коштів.

Питання обліку та аудиту дебіторської заборгованості розглядалися у роботах таких відомих економістів та науковців як: Гудзь Н. В.[13], Верига Ю. А[8], М.Д. Білик[3], Соколов Я.В. [51], Лучко М. Р. [31] Назарова І.Я. [41], Задорожний, З. В. [18], Білоусько, В. С. [2].

Мета і завдання дослідження. Метою дипломної роботи є дослідження основ обліку та аудиту дебіторської заборгованості.

Основні завдання:

- дослідити економічну сутність дебіторської заборгованості як об'єкта обліку;
- визначити класифікацію дебіторської заборгованості;
- з'ясувати аспекти визначення та оцінки дебіторської заборгованості;
- дослідити методичні аспекти обліку дебіторської заборгованості за розрахунками з покупцями та замовниками;
- визначити особливості обліку дебіторської заборгованості за іншими операціями;
- проаналізувати методику аудиту дебіторської заборгованості.

Об'єктом дослідження є процеси відображення дебіторської заборгованості в обліково-аналітичній системі СМП «Форум».

Предметом дослідження є сукупність методичних і технічних прийомів організації обліку і аудиту дебіторської заборгованості.

Методи дослідження. У бакалаврській роботі використовувалися наступні методи дослідження: індукції, дедукції, історичний метод, порівняння статистичний метод, спостереження, метод емпіричного дослідження та інші.

Апробація результатів дисертаційного дослідження. За результатами дослідження було опубліковано статтю на тему: «До питання аудиту дебіторської заборгованості» (Тернопіль, 2019) [68].

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що їхнє використання дає змогу удосконалити організацію і методику обліку дебіторської заборгованості на підприємстві СМП «Форум».

Інформаційною базою дослідження були законодавчі та нормативні документи, матеріали періодичних видань, методична література та дані обліку і звітності підприємства СМП «Форум»

Структура роботи складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних літературних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTI

1.1 Сутність та класифікація дебіторської заборгованості

Досліджуючи розвиток економіки України у сфері виробництва на основі ринкових відносин, слід зазначити глибокі економічні перетворення. З точки зору бухгалтерського обліку, взаєморозрахунки суб'єктів господарювання є одним із центральних елементів, які вимагають перегляду у ринкових відносинах. Зазначимо, що на сьогоднішній день проблема неплатежів є однією з найбільш складних та проблематичних питань національного обліку.

Облік дебіторської заборгованості як складова бухгалтерського обліку є важливою ділянкою, тому вимагає максимального вивчення його аспектів. Фінансовий стан підприємства напряму залежить від збільшення або зменшення розмірів дебіторської заборгованості.

Якщо дебіторська заборгованість зростає, то це негативно відбивається на оборотності активів, а також може бути причиною втрати ліквідності, гальмування інвестиційної діяльності, і приносити збитки підприємству. Зменшення дебіторської заборгованості шляхом зменшення відвантаження продукції, говорить про зниження ділової активності підприємства.

Дебіторська заборгованість створюється шляхом розширення кредитної лінії клієнтам і відображається як поточні активи на балансі компанії. Вони вважаються ліквідним активом, тому що можуть бути використані як застава для забезпечення кредиту для задоволення короткострокових зобов'язань.

В розвинутих країнах світу та Європи нормальним показником вважається доля дебіторської заборгованості в активах підприємства біля 20 %. Проте, показники на підприємствах України суттєво відрізняються. За статистичними даними, розмір дебіторської заборгованості складає не менш 50 %. Виходячи з цього, зростання загальної суми дебіторської заборгованості підприємств у країні (рис. 1.1), ситуація критична.

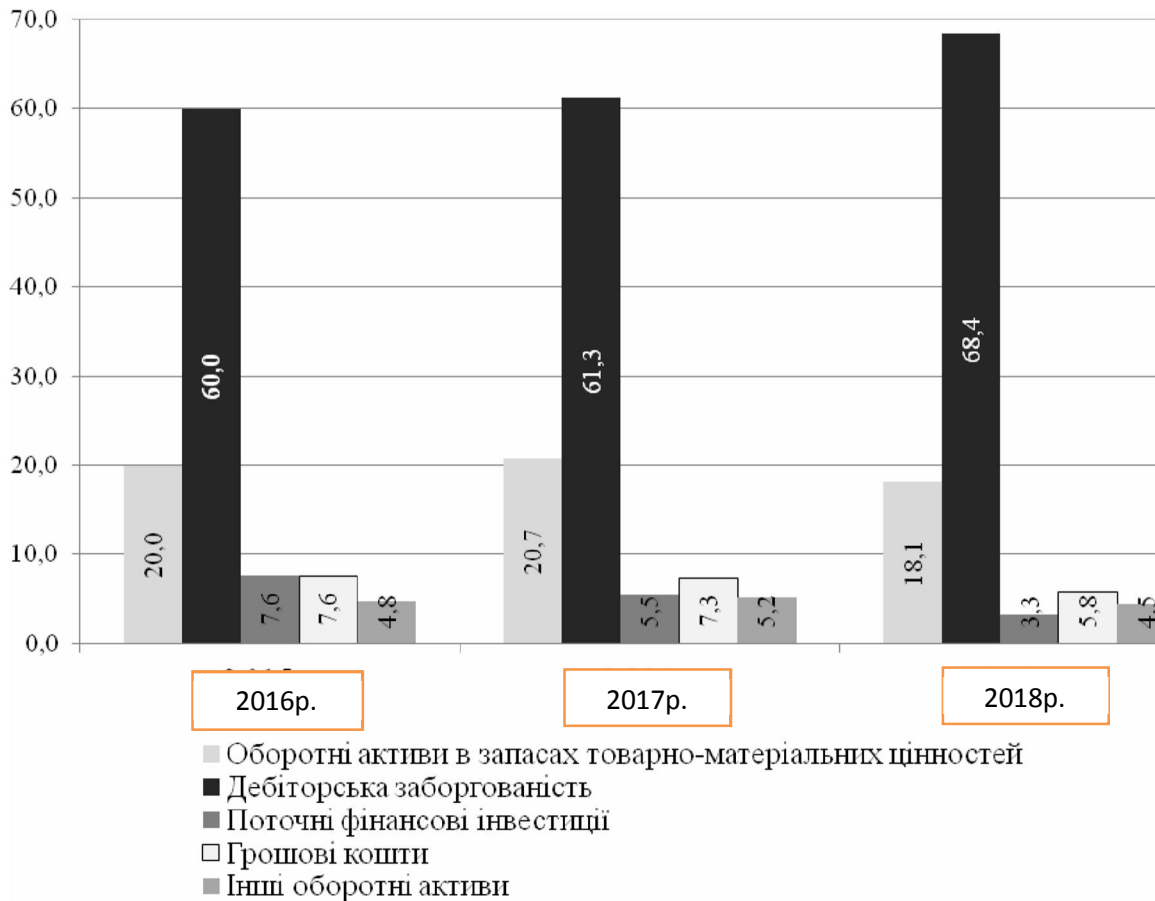

Рис.1.1. Динаміка структури матеріалізованого оборотного капіталу підприємств України (станом на 31.12.2018)

З точки зору економіки, дебіторська заборгованість розглядається як складова частина оборотних активів підприємства.

Доступ до фінансування має вирішальне значення для виживання та зростання будь-якого підприємства. Світовий банк у 2018 році визначає фінансування дебіторської заборгованості як будь-який тип фінансування, що явно спирається на дебіторську заборгованість, або як заставу, або як вимогу щодо прийнятності.

Наказом МФУ № 237 від 08.10.1999 із змінами і доповненнями було затверджено положення (стандарту) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість». Як зазначено в пункті 4 П(С)БО 10 дебіторська заборгованість – це сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату.

Дебіторами можуть бути як юридичні так і фізичні особи, які за попередніми господарськими операціями заборгували підприємству певні суми грошових коштів [46].

У п. 4 П(С)БО 13 «Фінансові інструменти» тлумачиться дебіторська заборгованість – як заборгованість, що виникає внаслідок надання коштів, продажу інших активів, послуг та робіт безпосередньо боржникові, а також не є фінансовим активом, призначеним для продажу [47].

Дебіторська заборгованість є частиною оборотного капіталу компанії. Управління дебіторською заборгованістю та безпосереднє виконання будь-якого клієнта, який не сплатив, є важливим, оскільки забезпечує додатковий капітал для підтримки операцій і знижує чистий борг компанії.

Наприклад, І. О. Бланк вважає, що під дебіторською заборгованістю необхідно розуміти суму заборгованості на користь підприємства, що представлена фінансовими зобов'язаннями юридичних та фізичних осіб по розрахунках за товари, роботи, послуги, видані аванси та ін. [5, 256].

О. М. Кияшко визначає дебіторську заборгованість як суму заборгованості дебіторів підприємству на певну дату, що виникла в результаті минулих подій, яку кредитор має право вимагати відшкодувати [22, 36].

На думку Л. О. Лігоненко, дебіторська заборгованість – включені у склад активів підприємства майнові вимоги до інших осіб, які являються боржниками у відносинах, що виникають за різних обставин [27, 88].

К. М. Зудіна визначає поняття «дебіторська заборгованість» як право організації на поступлення фінансових і нефінансових активів, яке виникає із зобов'язань юридичних та фізичних в процесі її господарської діяльності [20]. Л. В. Черненко вважає, що дебіторська заборгованість є правами (вимогами), що належать продавцю (постачальнику) як кредитору на отримання боргів контрагентами, та фінансовим ресурсом, що тимчасово вилучений з кругообігу і підлягає поверненню в майбутньому [20].

Т. М. Мараховська и О. С. Любенко зазначають, що дебіторська заборгованість – елемент оборотного капіталу, сума боргів фізичних та юридичних осіб підприємству [34, 34].

О.С. Іванілов вважає, що це – складова частина оборотного капіталу, яка передбачає певні вимоги до фізичних та юридичних осіб з оплати товарів, продукції, робіт [21, 156]; – це відкритий кредит.

Т.В. Момот ототожнює дебіторську заборгованість із безвідсотковою позикою контрагентам [39, 207].

Вважаємо, що дебіторську заборгованість слід розглядати по-перше, як можливість погашення кредиторської заборгованості, по-друге, як продукцію, продану покупцям, по-третє, як елемент оборотних активів капіталу організації.

Розглянемо основні ознаки, за якими класифікують дебіторську заборгованість (Рис. 1.2).

Дебіторська заборгованість в залежності від своєчасності погашення класифікується за такими напрямками:

- нормальна – це заборгованість, строк оплати якої ще не настав і є впевненість в тому що боржник її погасить вчасно;
- сумнівна – це дебіторська заборгованість, яка є під сумнівом щодо її погашення з боку боржника;
- безнадійна – це заборгованість, строк оплати якої вже минув і впевнені в тому, що боржник її не погасить

М.Д. Білик запропонувала класифікувати дебіторську заборгованість за рівнем ліквідності, а саме поділяти дебіторську заборгованість у балансі на довгострокову і короткострокову залежно від терміну погашення, що повністю відповідає класифікації статей дебіторської заборгованості в балансі [3, 24.].

Згідно з ПСБО 10 дебіторська заборгованість може поділятися на довгострокову та поточну [46].

Рис. 1.2. Класифікація дебіторської заборгованості

Операційний цикл – проміжок часу між придбанням запасів для здійснення діяльності та отриманням коштів від реалізації виробленої з них продукції або товарів і послуг (ПСБО 2, п.4).

Довгострокова дебіторська заборгованість – це сума дебіторської заборгованості фізичних і юридичних осіб, яка буде погашена після одного року з дати балансу і не виникає в ході нормального операційного циклу [46].

Для віднесення дебіторської заборгованості до довгострокової необхідно, щоб виконувалися обидва критерії:

- ⇒ не виникає в ході нормального операційного циклу;
- ⇒ строк її погашення більше 1 року.

У разі, якщо строк погашення дебіторської заборгованості, менше 12 місяців, вона відноситься до поточної.

Поточна дебіторська заборгованість – сума дебіторської заборгованості, яка виникає в ході нормального операційного циклу, або буде погашена протягом 12 місяців з дати балансу.

Також дебіторська заборгованість класифікується за об'єктами:

1. Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, послуги – це заборгованість зі сторони замовників та покупців за відвантажену їм продукцію чи надані послуги.

2. Дебіторська заборгованість за розрахунками – це заборгованість, що співпрацює з різними дебіторами і включає інші види розрахунків:

- заборгованість за виданими авансами іншим підприємствам;
- дебіторську заборгованість за розрахунками з підзвітними особами за виданими авансами на відрядження;
- дебіторську заборгованість за розрахунками по нарахованих доходах, таких як дивіденди, проценти та інші що підлягають надходженню;
- дебіторську заборгованість за розрахунками з іншими дебіторами.

За формою розрахунків можна відокремити:

□ негрошову дебіторську заборгованість – ту, яка виникла під час бартерних операцій і погашення якої здійснюється шляхом взаємозв'язку заборгованості з контрагентом;

□ грошову дебіторську заборгованість – ту, яка повинна відшкодуватись в готівковій або безготівковій формі.

За характером господарських операцій слід розподілити дебіторську заборгованість на такі групи:

- дебіторська заборгованість за товари, роботу, послуги (товарна);
- дебіторська заборгованість, яка виникає від операцій підприємства інших, ніж продаж товарів, виконання робіт, надання послуг (нетоварна).

До нетоварних операцій відносять:

- розрахунки за виданими авансами,
- розрахунки з підзвітними особами;
- розрахунки за нарахованими доходами;
- розрахунки за претензіями;
- розрахунки за відшкодуванням завданих збитків;
- розрахунки з іншими дебіторами;

Класифікуючи дебіторську заборгованість можна розподілити її в залежності від цільових груп боржників. Одним із найбільш ефективніших методів є метод АВС-аналізу, працює даний метод у вигляді співвідношенні (80:15:5) на 3 групи:

□ група А – це дебітори на яких доводиться 80% дебіторській заборгованості та які повинні контролюватись у режимі підвищеного контролю;

□ група В – це дебітори які вимагають нечастої уваги і в сумі доводиться 15% дебіторській заборгованості;

□ група С – це ті дебітори, яким приділяється найменша увага і їхня частка становить 5% всієї заборгованості підприємства.

Також заборгованість поділяється за територіальним розміщенням дебіторів, адже багато компаній мають ринки збуту закордоном:

- з вітчизняними контрагентами;
- з іноземними контрагентами.

Право на отримання дебіторської заборгованості є майновим правом, а сама дебіторська заборгованість відноситься як майно до активів, так як до складу активів включаються майно і права. А значить, як актив, повинен відповідати таким умовам: мають приносити господарську вигоду в майбутньому; перебувати в розпорядженні господарюючого суб'єкта, який міг би їх безперешкодно використовувати на власний розсуд або продати; бути результатом раніше докраних угод.

За змістом зобов'язань дебіторська заборгованість може бути пов'язана з реалізацією продукції, товарів, робіт, послуг (заборгованість за продукцію, товари, роботи і послуги, в тому числі забезпечена вексями) і не пов'язана з нею (заборгованість за розрахунками з бюджетом, з оренди, по авансами виданими, за нарахованими доходами, за внутрішніми розрахунками, інша заборгованість).

1.2 Визнання та оцінка дебіторської заборгованості

Основними бухгалтерськими операціями, пов'язаними з дебіторською заборгованістю, є оцінка та визнання. Рахунок до отримання називається торговою дебіторською заборгованістю включаючи в себе суми до отримання або протягом року наступного за балансовою датою, або протягом операційного циклу компанії.

Звичайним строком погашення прийнято вважати період від 30 до 60 днів, по завершенні якого, рахунок до отримання будуть вважати простроченим. Окремі рахунки до оплати з кредитовим сальдо повинні бути прозвітовані. Ці кредитові сальдо не повинні включатись в дебіторську заборгованість.

Стосовно питання про визнання дебіторської заборгованості, вчені висловлюють різні думки. Наприклад, Ж. Рішар описує дві концепції реєстрації дебіторської заборгованості. Сутність першої концепції полягає в тому, що при складанні балансу враховується тільки стан цінностей на даний момент, на момент ліквідації підприємства. За другою концепцією - рух матеріальних та інших цінностей враховується незалежно від можливостей ліквідації підприємства, а підхід до реєстрації дебіторської заборгованості такий: коли підприємство реалізує свою продукцію, воно збільшує її собівартість на суму прибутку. Ця операція відображена в рахунку, встановленому покупцеві до його оплати, утворює дебіторську заборгованість.

Дебіторська заборгованість призначається лише тоді, коли призначається прив'язаний до неї дохід. Дебіторська заборгованість оцінюється по початковій вартості за мінусом коригування на підсумнівні борги, акції, повернені товари і в результаті якого встановлюється чиста вартість до отримання.

Торгові скидки або скидки з продажів – це частка кінцевої ціни, право на отримання якої має лише організація.

Дана скидка вимірюється в процентному співвідношенні до вартості товару і цим саме зменшує ціну самого товару. При тому рахунок-фактура ставиться на повну вартість і дебіторська заборгованість визнається як повна сума.

Я.В. Соколов розглядає проблему розрахунків з дебіторами у двох аспектах: економічному і юридичному [51, 38]. В економічному трактуванні дебіторська заборгованість – це актив, а виходячи з юридичної точки зору – право продавця на отримання грошових коштів за свою продукцію.

Покупець при покупці товару користується ціною вказаною в прайс-листі. Якщо покупець закупляє велику партію продукції або несезонного товару на розпродажі то ціни можуть бути вказані із скидкою. Торгові знижки зменшують кінцеву вартість реалізації і вираховуються із встановленої ціни товару.

П(С)БО 10 трактує, що дебіторська заборгованість визнається активом, якщо існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигод від боржників та може бути достовірно визначена її сума [46].

Дебіторська заборгованість буде являться активом в обліку, якщо вона відповідає наступним критеріям: по-перше, підприємство буде отримувати майбутні економічні вигоди пов'язані з дебіторською заборгованістю, по-друге, буде достовірно визначена їх сума.

Назарова І.Я. зазначає, що залежно від терміну погашення дебіторської заборгованості на дату балансу вона оцінюється за:

- первісною вартістю;
- чистою реалізаційною вартістю;
- дисконтованою вартістю майбутніх платежів [41, с.218].

Оцінка за первісною вартістю застосовується практично для всіх видів дебіторської заборгованості, окрім заборгованості за товари, роботи і послуги.

При визнанні доходу від реалізації продукції, поточна дебіторська заборгованість визначається за товарами та послугами.

Визнання доходу від реалізації визначено в пункті 8 П(С)БО 15 «Дохід»:

- покупець отримує ризики й вигоди, пов'язані з правом власності на продукцію і послуги;
- після продажу продукції ,підприємство не здійснює контроль за реалізованою продукцією;
- достовірно визначена сума доходу.

Відповідно до П(С)БО 19 справедлива вартість визначається як сума, за якою можна оплатити зобов'язання на певну дату або продати актив .

Чиста реалізаційна вартість дебіторської заборгованості за товари, послуги і роботи має таку формулу (Рис. 1.3):

Чиста реалізаційна вартість дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги	=	Первісна вартість дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги	-	Резерв сумнівних боргів
--	---	--	---	--------------------------------

Рис. 1.3. Порядок обчислення чистої реалізаційної вартості дебіторської заборгованості

В умовах коли ринкова економіка не є стабільною, ризик несвоєчасної оплати рахунків збільшується, це призводить насамперед до появи дебіторської заборгованості. Частина цієї заборгованості в процесі фінансово-господарської діяльності неминуха і повинна контролюватись та знаходитись в рамках допустимих значень.

Робота з покупцями і замовниками – основна в діяльності кожної організації.

У міжнародному обліку дебіторська заборгованість не дисконтується. Це пов'язано з тим, що за період менше року вартість грошей істотно не зміниться. Причому короткострокова дебіторська заборгованість відображається за справедливою вартістю за відрахування можливого резерву під знецінення.

Оцінку дебіторської заборгованості та позик проводять на основі МСФЗ 39 (Рис. 1.4).

Основна вимога для визнання фінансового активу в якості позик і дебіторської заборгованості – відсутність котирувань на активному ринку. Однак, якщо актив котирується на активному ринку, більш того, не відповідає другим вимогам для класифікації в якості позики або дебіторської заборгованості, відповідно до МСФЗ 39, він може бути віднесено до інвестицій, утримуваними до погашення.

Орендодавці для відображення платежів використовують оцінку дебіторської заборгованості за дисконтованою вартістю майбутніх платежів за договорами фінансової оренди. Для погашення заборгованості беруться майбутні платежі, які відображаються в сумі чистих інвестицій в оренду. Загалом дана сума дорівнює сумі мінімальних орендних платежів та негарантованої ліквідаційної вартості за вирахуванням фінансового доходу.

Рис. 1.4. Порядок оцінки поточної дебіторської заборгованості

За продукцією товарами чи послугами використовується в обліку чиста реалізаційна вартість, яка є фінансовим активом.

В момент коли поточна дебіторська заборгованість за продукцію, товари, послуги визнається активом, то збільшує дохід від реалізації і її оцінка проводиться за первинною вартістю. Проте, на дату балансу її сума повинна бути зменшена на величину резерву сумнівних боргів

Всі види дебіторської заборгованості, як поточної так і довгострокової оцінюються за первісною вартістю.

За номінальною вартістю в обліку та фінансовій звітності відображається дебіторська заборгованість яка забезпечена векселями.

Дебіторська заборгованість враховується в балансі за фактичною вартістю реалізації, виходячи з суми грошових коштів, яка повинна бути отримана при її погашенні, і включає розрахунки:

- з покупцями і замовниками;
- за векселями до отримання;
- з дочірніми і залежними товариствами;
- з учасниками (засновниками) по внесках до статутного капіталу;
- за виданими авансами;
- з іншими дебіторами.

При цьому номінальне значення дебіторської заборгованості, що обліковуються в бухгалтерському балансі, є верхньою межею вартості. Реальна ж ринкова вартість найчастіше виявляється нижчою за номінальну, що пов'язано з наступними факторами:

⇒ чим довший період погашення дебіторської заборгованості, тим менше дохід від грошових засобами, що припадають на дебіторів, так як гроші, вкладені в активи, повинні приносити прибуток;

⇒ грошові кошти, які підлягають поверненню підприємству, знецінюються під впливом інфляції.

При розгляді поняття «дебіторська заборгованість» необхідно враховувати її специфіку, яка полягає в тому, що даний актив не має функцію товару, так як реалізовуватися може тільки поступка прав вимоги погашення заборгованості.

При оцінці дебіторської заборгованості зазначена вище специфіка спричиняє необхідність визначати як саму величину боргу, враховуючи терміни його освіти, плановані терміни погашення, наявність штрафів та пені, так і проводити аналіз юридичних прав на дебіторську заборгованість. Факт наявності прав на заборгованість може бути підтверджений: договором, платіжними документами за договорами, актами звірки дебіторської заборгованості.

З юридичними особливостями, що лягає в основу оціночного дослідження, пов'язане також фінансове становище дебітора. Так, наприклад, в разі порушення справи про його неспроможність виникає особливий порядок витребування та пред'явлення вимог кредиторів. Погашення кредиторської заборгованості дебіторами-боржниками здійснюється в порядку пріоритетності: спочатку задовольняються вимоги кредиторів першої черги, які можуть отримати відшкодування заборгованості в повному обсязі, потім задовольняються вимоги кредиторів другої та третьої черги, і так довше. При цьому після повного задоволення вимог кредиторів більш пріоритетною черзі на погашення вимог кредиторів наступної черги коштів може не вистачити, або вистачити частково.

Таким чином, якщо оцінювач має інформацію, що дебітор знаходиться в стані банкрутства, йому слід визначити величину конкурсної маси, визначити можливість погашення цієї конкурсної маси, а також номер черги, до якого належить підприємство-кредитор.

Висновки до I розділу

Розглянувши концептуальні основи дебіторської заборгованості доцільно зробити наступні висновки:

1. Економічна сутність дебіторської заборгованості подається у різноманітних визначеннях різними вітчизняними і зарубіжними авторами. Одні вважають, що дебіторська заборгованість визначається як матеріальні ресурси, що не оплачені контрагентами, або готівка, що вилучена з кругообігу грошових коштів. Водночас інші твердять, що дебіторська заборгованість – це складова частина оборотного капіталу, яка передбачає певні вимоги до фізичних та юридичних осіб з оплати товарів, продукції, робіт.

При дослідженні сутності дебіторської заборгованості виявлено велику кількість підходів до класифікації дебіторської заборгованості. Класифікація дає змогу згрупувати заборгованість за строками погашення, за об'єктами, за формою розрахунків та цільовими групами боржників.

2. Важливим питанням для обліку дебіторської заборгованості є її оцінка та визнання. Правильна та достовірна оцінка передбачає визначення ринкової вартості дебіторської заборгованості, іншими словами – визначення грошового еквівалента, який очікується отримати в результаті погашення дебіторської заборгованості. Згідно з П(С)БО 10 дебіторська заборгованість визнається активом, якщо існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигод від боржників та може бути достовірно визначена її сума.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

2.1 Методика обліку дебіторської заборгованості за розрахунками з покупцями та замовниками

Облік розрахунків з покупцями та замовниками підприємства ведеться на рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками», який має такі субрахунки:

- 36.1 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»;
- 36.2 «Розрахунки з іноземними покупцями»;
- 36.3 «Розрахунки з учасниками ПФГ»;
- 36.4 «Розрахунки за гарантійним забезпеченням» [44].

Рахунок 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» є балансовим та активним в плані рахунків бухгалтерського обліку. За дебетом даного рахунку відображають продажну вартість товарів, реалізованої продукції, наданих та виконаних робіт. Дана вартість включає ПДВ, акцизний податок та інші податки що підлягають перерахуванню до бюджету. За кредитом – суму платежів, які отримали на своїх рахунках підприємства в банківських установах, в касах та за іншими видами розрахунків. Сальдо рахунку дебетове, вказує на заборгованість покупців та замовників за надані послуги чи одержану продукцію, відображається в складі оборотних активів в другому розділі активу балансу.

Аналітичний облік на субрахунку 36.2 «Розрахунки з іноземними покупцями» переважно ведуть у гривнях та іноземній валюті, обумовленій договором.

За дебетом рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» відображається продажна вартість реалізованої продукції, товарів, виконаних робіт, наданих послуг (у тому числі на виконання бартерних контрактів), яка включає податок на додану вартість, акцизи та інші податки, збори (обов'язкові платежі).

Дана вартість підлягає перерахуванню до бюджетів та позабюджетних фондів та включені у вартість реалізації, за кредитом – сума платежів, які надійшли на рахунки підприємства в банківських установах, у касу, та інші види розрахунків (Табл. 2.1). Сальдо рахунку відображає заборгованість покупців та замовників за одержані продукцію (роботи, послуги).

Таблиця 2.1

Кореспонденція бухгалтерських рахунків з обліку дебіторської заборгованості за товари, роботи послуги на СМП «Форум»

№	Зміст господарської операції	Підстава	ДТ	КТ
1	2	3	4	5
1	Реалізація продукції	Накладна, ТТН	36	70.1
2	Відображення отриманого іншого операційного доходу при: - реалізації інших активів - від операційної оренди - від курсової різниці	Накладна Акт приймання-здачі виконаних робіт Бухгалтерська довідка	36	71.2 71.3 71.4
3	Отримання грошових коштів від покупців	Виписка банку	31, 30	36
4	Отримання короткострокового векселя	Акт приймання-передачі векселя	34	36
5	Отримання довгострокового векселя	Акт приймання-передачі векселя	18.2	36
6	Погашення заборгованості покупців еквівалентами грошових коштів	Акції, облігація, ощадний сертифікат	35	36
7	Списання дебіторської заборгованості	Бухгалтерська довідка	38	36
8	Повернення покупцями продукції	Накладна, бухгалтерська довідка	36	70.4
9	Взаємозарахування заборгованостей у випадку попередньої оплати	Бухгалтерська довідка	68.1	36
10	Повернення покупцеві отриманих коштів	Виписка банку, ВКО	36	30, 31

Облік резервів за сумнівною дебіторською заборгованістю, щодо якої є ризик неповернення, ведеться на рахунку 38 «Резерв сумнівних боргів».

П(С)БО 10 передбачає створити резерв сумнівних боргів за поточною заборгованістю по розрахункам за відвантажену продукцію, як частину загальної суми дебіторської заборгованості по якій існує невпевненість погашення боржником.

Аналітичний облік розрахунків з покупцями і замовниками ведуть у розрізі покупців і замовників за кожним пред'явленим до оплати рахунком у відомості № 3.1 або за допомогою електронних реєстрів

За кредитом рахунку 38 «Резерв сумнівних боргів» відображається створення резерву сумнівних боргів у кореспонденції з рахунками обліку витрат, за дебетом – списання сумнівної заборгованості в кореспонденції з рахунками обліку дебіторської заборгованості або зменшення нарахованих резервів у кореспонденції з рахунком обліку доходів.

Поточна дебіторська заборгованість, не пов'язана з реалізацією продукції, товарів, робіт, послуг, що визнана безнадійною, списується з балансу з відображенням втрат у складі інших операційних витрат.

У 2018 році на СМП «Форум» дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги склала 4 061 тис. грн., в т.ч. зі строком погашення до 12 місяців – 3 348 тис. грн, та від 18 до 36 місяців – 713 тис. грн. Інша поточна дебіторська заборгованість на кінець року склала 4 700 тис. грн., зі строком погашення до 1 року (Додаток А).

Рахунок 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» використовується для обліку поточної дебіторської заборгованості за розрахункам за продукцію, товари, роботи, послуги, не забезпечену векселями та виникаючу у ході основної діяльності підприємства. Планом рахунків не рекомендовано відображати на рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» аванси та передоплати, заборгованість по іншій операційній, фінансовій, інвестиційній діяльності. Для цих цілей передбачені відповідні рахунки – 681 «Аванси отримані» та 371 «Аванси видані».

Основним правовим документом для здійснення реалізації продукції (товарів) є договір купівлі-продажу, в якому містяться дані про терміни й умови постачання, вимоги до якості товару, умови розрахунків, відповідальність сторін за невиконання умов договору тощо. При разових постачаннях або відпустці товарів в незначній кількості реалізація товарів може здійснюватися без укладення письмового договору, а на підставі виписаних рахунків-фактур.

При реалізації продукції і наданні послуг, бухгалтер виписує відповідний первинний документ. До таких первинних документів, що засвідчують виникнення дебіторської заборгованості покупців та замовників на СМП «Форум» є:

- накладні;
- видаткові накладні;
- товарно-транспортні накладні;
- податкові накладні;
- рахунки-фактури, інші рахунки;
- акти прийому виконаних робіт (послуг);
- декларації митної вартості.

До первинних документів, що засвідчують погашення заборгованості належать виписки банку, платіжні доручення, прибуткові касові ордери, акти виконаних робіт, послуг тощо (Табл. 2.2). Побудова рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» повинна забезпечити отримання конкретних даних: про саму заборгованість, строки її погашення, а також заборгованість не сплачену вчасно.

Аналітичний облік на СМП «Форум» ведеться за кожним покупцем чи замовником, за строками погашення заборгованості та за кожним пред'явленим до сплати документом. На субрахунку 362 «Розрахунки з іноземними покупцями», аналітичний облік ведеться в гривнях та в іноземній валюті, обумовлений договором.

Первинні документи за розрахунками з покупцями і замовниками на підприємстві «Форум»

Розрахунки з вітчизняними покупцями і замовниками	Розрахунки з іноземними покупцями і замовниками
<i>Виникнення дебіторської заборгованості</i>	
Накладна Рахунок-фактура Рахунок Акт здачі-приймання виконаних робіт ТТН Комерційні документи Податкова накладна	Комерційні документи Транспортні накладні Митна декларація Платіжні документи Довідки та розрахунки бухгалтерії про наявність курсових різниць
<i>Погашення дебіторської заборгованості</i>	
Виписка з банку Прибутковий касовий ордер Векселі	Виписка з банку Інкасо Векселі

Регістром аналітичного обліку розрахунків з покупцями та замовниками є відомість № 3.1, а синтетичного обліку – журнал № 3.

На субрахунку 362 «Розрахунки з іноземними покупцями» аналітичний облік ведеться у гривнях та валюті, обумовлений договором.

Під експортом товарів розуміється їх продаж (у тому числі з оплатою в негрошовій формі) українськими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності іноземним суб'єктам господарської діяльності. Товари, які вивозяться за межі України, підлягають обов'язковому декларуванню з оформленням митної декларації. Митна вартість товару, зазначена в митній декларації, є базою для нарахування митних платежів (митні збори, акциз, ПДВ).

Таким чином, дохід від реалізації товару, зазвичай, визнається на дату, зазначену у вищезгаданих документах. При цьому така дата може не збігатися з датою, зазначеною в митній декларації.

Визнання доходу в обліку відображається проведенням за дебетом субрахунку 362 «Розрахунки з іноземними покупцями» та кредитом субрахунку 701 «Дохід від реалізації продукції».

Облік експортних операцій залежить від умов розрахунку з покупцем за продукцію, які фіксуються у зовнішньоекономічному контракті. Це може бути як повна або часткова передоплата, так і оплата за вже реалізовану продукцію. Дохід (виручка) від реалізації продукції визнається на дату переходу права власності на товар від продавця до покупця. Момент настання передачі права власності на товар (дата постачання) повинен застерігатися у зовнішньоекономічному контракті. Звичайно це дата передачі товару від постачальника покупцеві або підприємству, яке займається доставкою товару покупцеві.

На субрахунку 363 «Розрахунки з учасниками промислово-фінансової групи» узагальнюється інформація про розрахунки з учасниками промислово-фінансової групи. Фінансово-промислові групи – корпоративні структури, які формуються у процесі інтеграції банківського та промислового капіталу, що зосереджують найбільший інвестиційний потенціал і є фінансово-економічною цілісністю.

В Україні промислово-фінансові групи створюються двох типів: на підставі об'єднання статутних фондів (статутні групи) та на підставі об'єднання всіх фінансових ресурсів з єдиним управлінням (договірні групи у формі консорціуму).

Специфіку і переваги ПФГ можна охарактеризувати таким чином. По-перше, усі учасники групи працюють як лапки єдиного фінансово-промислового механізму, їхні інтереси органічно пов'язані. По-друге, завдяки єдності фінансових, страхових та промислових можливостей найбільш ефективних галузевих видів виробництва, ПФГ створюють дуже стійкі системи, які мають свободу щодо мобільного міжгалузевого перерозподілу матеріальних та фінансових ресурсів.

Виходячи з економіко-правової сутності функціонування фінансово-промислових груп в Україні, можна стверджувати, що розрахункові операції, які здійснюються між суб'єктами господарювання та покупцями і замовниками за структурою належать до внутрішньо групових розрахунків, які в Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку узагальнено, але не вичерпно, охарактеризовано як внутрішні.

2.2 Особливості обліку дебіторської заборгованості за іншими операціями

Для обліку розрахунків за поточною заборгованістю з різними дебіторами за нарахованими доходами, за авансами виданими, за претензіями, за позиками членів кредитних спілок, за відшкодуванням завданих збитків та за іншими операціями, призначений рахунок 37 «Розрахунки з іншими дебіторами». Рахунок є балансовим та активним, сальдо відображають в другому розділі активу балансу в складі оборотних активів.

Рахунок 37 «Розрахунки з іншими дебіторами» відповідно до Інструкції №291 має такі субрахунки:

- 37.1 «Розрахунки за виданими авансами»;
- 37.2 «Розрахунки з підзвітними особами»;
- 37.3 «Розрахунки за нарахованими доходами»;
- 37.4 «Розрахунки за претензіями»;
- 37.5 «Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків»;
- 37.6 «Розрахунки за позиками членам кредитних спілок»;
- 37.7 «Розрахунки з іншими дебіторами»;
- 37.8 «Розрахунки з державними цільовими фондами»;
- 37.9 «Розрахунки за операціями з деривативами» [44].

За дебетом рахунку 37 «Розрахунки з іншими дебіторами» відображають виникнення дебіторської заборгованості, за кредитом – її погашення чи списання.

Розглянемо особливості обліку на субрахунку 37.1 «Розрахунки за виданими авансами».

Авансовий платіж – це вид платежу, який здійснюється перед його звичайним графіком, наприклад, оплата товару або послуги, перш ніж ви її дійсно отримаєте [59].

Авансові платежі іноді вимагаються продавцями як захист від невиконання або для покриття витрат продавця на власні кошти на постачання послуги чи продукту.

Існує багато випадків, коли потрібні авансові платежі. Споживачі з поганими кредитами можуть бути зобов'язані сплачувати компанії заздалегідь, а страхові компанії, як правило, вимагають авансового платежу для того, щоб розширити покриття для застрахованої особи.

Авансові платежі – це суми, що виплачуються до того, як товари чи послуги дійсно отримані. Баланс заборгованості, якщо такий є, сплачується після того, як доставка буде здійснена. Ці види платежів на відміну від відстрочених платежів або виплат заборгованості. У цих випадках товари або послуги постачаються спочатку, а потім оплачуються пізніше. Наприклад, працівник, який отримує оплату в кінці кожного місяця за роботу цього місяця.

Авансові платежі обліковуються як активи на балансі компанії. Оскільки ці активи використовуються, вони витрачаються та відображаються у звіті про прибутки та збитки за період, в якому вони понесені.

Авансові платежі, як правило, здійснюються у двох ситуаціях. Вони або застосовуються до грошової суми, наданої до договірному терміну, або вони можуть знадобитися до отримання запитаних товарів або послуг.

Гарантія авансового платежу служить формою страхування, що запевняє покупця, що, якщо продавець не виконає зобов'язання щодо погоджених товарів або послуг, сума авансу буде повернена покупцю. Такий захист дозволяє покупцеві вважати контракт недійсним, якщо продавець не виконає його, підтверджуючи права покупця на початкові виплачені кошти.

Аналітичний облік розрахунків за авансами на СМП «Форум» ведуть у відомості №3.2, синтетичний облік – 1 розділ Журналу №3 або в електронному реєстрі. Розрахунки по виданих авансах виконуються на підставі таких документів: виписка з банку, податкова накладна, товаро-транспортна накладна, бухгалтерська довідка або платіжне доручення. Наприклад типові бухгалтерські проведення:

- Перерахована попередня оплата за товари Дт 37.1 Кт 31;
- Відображена сума податкового кредиту з ПДВ Дт 64.1 Кт 64.4.

На субрахунку 37.2 ведеться облік розрахунків з підзвітними особами. Підзвітна особа – це фізична особа, яка перебуває в певних відносинах з підприємством, яке довіряє даній особі. Серед обов'язків підзвітної особи виділяють такі:

- отримання завдання;
- отримання авансу у грошовому вигляді, пов'язаного з виконанням певного завдання;
- переїзд на інше підприємство для виконання певних обов'язків та завдань.
- передача цінностей матеріально-відповідальній особі.

Таким чином, підзвітній особі можуть бути видані кошти або на господарські потреби або на службове відрядження.

Службове відрядження – це поїздка працівника на основі розпорядження керівництва підприємства на певний термін до іншого міста чи населеного пункту для виконання службового доручення.

Відрядження у межах України може бути у тривалості до 30 календарних днів, закордон – до 60 календарних днів.

На дебет цього рахунка відноситься сума виданого авансу:

Д-т 372 «Розрахунки з підзвітними особами»;

К-т 30 «Каса».

За кредитом рахунка 372 обліковуються витрачені суми:

а) на відрядження:

Д-т 91 «Загальновиробничі витрати» — за відрядження цехового персоналу;

Д-т 92 «Адміністративні витратами» — за відрядження загальногосподарського персоналу.

б) на господарські витрати:

Д-т 20 «Виробничі запаси»;

Д-т 22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети» — на вартість придбаних запасів або оплачених витратах на їх перевезення, зберігання;

К-т 372 «Розрахунки з підзвітними особами».

Кожен авансовий звіт визначається як результат використання авансу. У випадку якщо сума авансу перевищує понесені витрати, невикористана сума повертається у касу:

Д-т 30 «Каса»;

К-т 372 «Розрахунки з підзвітними особами».

Якщо ж сума фактично понесених витрат перевищує суму виданого авансу, то перевитрати повертається підзвітній особі з каси:

Д-т 372 «Розрахунки з підзвітними особами»

К-т 30 «Каса».

Аналітичний облік розрахунків із підзвітними особами на СМП «Форум» ведеться у розрізі особових рахунків і щодо кожної авансової суми окремо.

Розглянемо особливості обліку на субрахунок 37.3 «Розрахунки за нарахованими доходами». Даний субрахунок використовують для нарахованих дивідендів, роялті, відсотків, що підлягають суб'єктам господарювання.

Дивіденди – це частина чистого прибутку, який розподілений між учасниками, відповідно до своєї частки власного капіталу.

Роялті – це платежі за використання нематеріальних активів підприємства (торговельні марки, патенти і т.д.).

Проценти – плата за використання грошових коштів, що належить підприємству. Відображають суму процентів за облігаціями, ощадними сертифікатами, та казначейськими зобов'язаннями.

Нарахована дебіторська заборгованість – це дебіторська заборгованість за яку підприємство отримало дохід, але для якого він ще не видав рахунок клієнту.

У контракті з клієнтом було досягнуто важливого етапу, коли компанія, безумовно, має право на певну заздалегідь визначену суму, але умови контракту ще не дозволяють йому виставляти рахунок-фактуру.

Запис журналу для створення нарахованої дебіторської заборгованості є дебетом на рахунок дебіторської заборгованості та кредитом на рахунок доходу. Може бути корисно створити унікальний обліковий запис головної книги для нарахованої дебіторської заборгованості, а не за допомогою основного рахунку дебіторської заборгованості, щоб чітко показати ці операції. Крім того, потрібно встановити ці записи журналу автоматично назад у наступний звітний період. Потім замінити нарахування в наступний період фактичним рахунком-фактурою. Якщо не можливо створити рахунок-фактуру в наступному періоді, необхідно нараховувати та повертати дохід і нараховувати дебіторську заборгованість у кожному періоді на сукупній основі, доки в кінцевому рахунку не буде можливості видати рахунок-фактуру.

Дебіторську заборгованість можна відображати лише тоді, коли є її можливо виправдати аудиторю, що існує чітке зобов'язання клієнта сплатити компанію за суму нарахованої дебіторської заборгованості. В іншому випадку існує припущення, що підприємство ще не досягло того моменту, коли клієнт має чіткий обов'язок платити. Наприклад, існує ризик поставити під сумнів дебіторську заборгованість у випадку, коли підприємство надає послуги за контрактом з фіксованою платою, і він отримує дохід лише тоді, коли весь проект завершений і схвалений клієнтом. Дохід не був зароблений до завершення, тому до цього моменту не повинно бути накопичення.

Типові бухгалтерські проведення розрахунків за нарахованими доходами:

Нараховані дивіденди, що підлягають отриманню Дт 37.3 Кт 14;

Нараховані відсотки, роялті Дт 37.3 Кт 73.1, 73.2.

Субрахунок 37.4 «Розрахунки за претензіями» призначений для обліку операцій пов'язаних з добровільною сплатою боргів чи відшкодуванням завданих збитків (Табл. 2.3).

Претензія – це вимога щодо добровільного усунення порушень з боку законодавства шляхом добровільної сплати боргів, сплати штрафу чи відшкодування збитків поставленої продукції чи виконаної роботи. Пред'явлення претензії, терміни її розгляду та повідомлення заявника про результати претензій регламентується ЦКУ [52].

Таблиця 2.3

Кореспонденція бухгалтерських розрахунків з обліку дебіторської заборгованості з розрахунками за претензіями

№	Зміст господарської операції	Дт	Кт
1	2	3	4
1	Пред'явлена претензія постачальнику за нестачу і завищення вартості оприбуткованих матеріальних цінностей	374	20,21,22
2	Пред'явлена претензія банку на суми, помилково списані з поточних рахунків підприємства в банках	374	311
3	Пред'явлена претензія постачальникам на суму завищення цін і тарифів	374	63
4	Пред'явлена претензія постачальникам за простої з їхньої провини	374	719
5	Пред'явлена претензія постачальникам за брак з їхньої провини	374	24
6	Пред'явлена претензія постачальникам на суму визнаних штрафів, пені на користь підприємства	374	715

Претензію пред'являють в письмовій формі, її підписує керівник підприємства або його заступник. До претензії повинні бути додані документи, що підтверджують пред'явлені заявником вимоги, або завірені копії, або виписки з них, якщо ці документи відсутні в іншій стороні.

Підприємство в процесі своєї господарської діяльності може пред'являти стороннім організаціям такі види претензій:

- постачальникам матеріалів, товарів, за виявлені невідповідності якості стандартам, технічним умовам, замовлення;
- постачальникам, транспортним організаціям за нестачу вантажу в дорозі понад норм природного убутку;
- до установ банків за сумами, помилково списаним за рахунками підприємства;
- по санкціям (штрафи, пені, неустойки), що стягуються з підрядників, покупців, замовників, споживачів транспортних та других послуг за недотримання договірних зобов'язань в розмірах, визнаних платниками або присуджених арбітражним судом.

Претензія розглядається протягом 30 днів з дня отримання, якщо інший термін не встановлено угодою сторін, - за вимогами замовників і постачальників. При неотриманні витребуваних документів до зазначеного терміну претензію розглядають на підставі наявних документів. Відповідь про результат розгляду претензії дають в письмовій формі.

Основні реквізити претензії:

- повне найменування та поштові реквізити заявника претензії юридичної особи, а також дата пред'явлення та номер претензії;
- обставини, на підставі чого пред'явлена претензія, документально підтверджена з посиланням на відповідні нормативні акти;
- вимоги зі сторони заявника;
- сума претензії та її розрахунок, до якої включають: суму основного боргу, пеню за прострочення, суму завданого збитку і штрафу;
- платіжні документи заявника;
- перелік документів, які додаються до претензії та інші докази.

Розглянемо особливості обліку на субрахунку 37.5 «Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків».

Для відображення записів на вказаному субрахунку документальною підставою є:

- в частині виникнення дебіторської заборгованості: рішення суду або наказ керівника підприємства;
- в частині погашення: виписка з банку, прибутковий касовий ордер, розрахунково-платіжна відомість.

Аналітичний облік розрахунків за відшкодуванням завданих збитків ведуть в розрізі винних осіб.

Наприклад, типові бухгалтерські проведення:

- відображено суми відшкодування винною особою грошовими коштами:

Дт 30,31 Кт 37.5;

- відображено виникнення дебіторської заборгованості та доходу після встановлення винної особи на загальну суму відшкодування шкоди:

Дт 37.5 Кт 71.6;

- утримано суму завданого збитку із заробітної плати:

Дт 66 Кт 37.5.

Облік розрахунків за позиками членам кредитних спілок ведеться на субрахунку 37.6.

Кредитні спілки створюються з метою здійснення кредитування членів кредитних спілок. Члени кредитної спілки з певною періодичністю, яка зазначена в договорі вносять членські внески, за рахунок яких здійснюється видача фінансового кредиту або одному або декільком членам кредитної спілки.

У бухгалтерському обліку за видами позик у кредитних спілках призначений субрахунок 376 «Розрахунки за позиками членам кредитних спілок». За дебетом цього рахунку є договір між членами кредитних спілок, платіжні доручення, ВКО.

За кредитом – відносять спільні справи, накладні, прибутковий ордер тощо. Аналітичний облік ведеться за кожною виданою позиною, і відповідно кожним членом спілки.

Типові бухгалтерські проведення:

- одержання позики членами кредитної спілки відображається проводкою:
Д-т 376 К-т 30, 31;
- повернення виданих коштів учасником зі спілки:
Д-т 30, 31 К-т 376 .

Розрахунки за операціями у спільній діяльності: розрахунки з іншими організаціями за різного роду роботи, послуги, вартість яких зараховується до складу витрат, а саме загальновиробничих, адміністративних та збутових. Усі види розрахунків з видачі та погашення кредитів, оплата телефонних переговорів працівників, витрати на оплату їх навчання та інші, обліковують на субрахунку 37.7 (Табл. 2.4).

Аналітичний облік на вказаному субрахунку ведуть за кожним дебітором, видами заборгованості, термінами її виникнення та погашення.

Таблиця 2.4

Кореспонденція бухгалтерських розрахунків з обліку дебіторської заборгованості за розрахунками з іншими дебіторами

№	Зміст господарської операції	Підстава	Дт	Кт
1	2	3	4	5
1	Надано позику працівникам підприємства	Виписка з банку	37.7	30,31
2	Реалізовано працівнику продукцію підприємства в кредит	Договір, накладна	37.7	70
3	Відображено розрахунки за товари	Бухгалтерська довідка	37.7	68.5
4	Відображено в орендодавця суми доходу від здачі майна	Договір оренди	37.7	71.3
5	Нараховано орендний платіж за договором фінансового лізингу	Договір оренди	37.7	18.1

Субрахунок 378 «Розрахунки з державними цільовими фондами» призначений для обліку розрахунків за державними цільовими фондами. На цьому субрахунку також ведеться облік розрахунків з Фондом соціального страхування з тимчасової втрати працездатності.

Типові бухгалтерські проведення:

1. Нарахована сума матеріального забезпечення за рахунок фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності (після перших п'яти днів непрацездатності)»:

Дт 378 «Розрахунки з державними цільовими фондами»;

Кт 663 «Розрахунки за іншими виплатами»;

2. Зараховано грошові кошти для виплати суми матеріального забезпечення застрахованим особам підприємства:

Дт 311 «Поточні рахунки в національній валюті»;

Кт 378 «Розрахунки з державними цільовими фондами».

3. Виплачена сума матеріального забезпечення застрахованим особам підприємства :

Дт 663 «Розрахунки за іншими виплатами»;

Кт 311 «Поточні рахунки в національній валюті».

Відповідно до Плану рахунків, а саме Інструкції № 291 для обліку розрахунків за операціями з деривативами призначений субрахунок 37.9 «Розрахунки за операціями з деривативами» (Табл. 2.5).

Дериватив – стандартний документ, що засвідчує зобов'язання та право купити чи продати у майбутньому цінні папери, матеріальні або нематеріальні активи, цінності та кошти на визначених ним умовах. КМУ встановлює стандартну форму деривативів і порядок їх випуску та обігу.

Деривативи відносяться до складу фінансових інструментів, політику та основні принципи обліку яких викладені в П(С)БО 13 "Фінансові інструменти".

Кореспонденція бухгалтерських розрахунків з обліку дебіторської заборгованості розрахунків за операціями з деривативами

№ з/п	Зміст господарської операції	Підстава (документ)	Кореспонденція рахунків	
			Дебет	Кредит
	1	2	3	4
1	Нарахований дохід (позитивну варіаційну маржу) учасника (торговця) деривативом	Бухгалтерська довідка	36.4	37.9
2	Визнані витрати (негативну варіаційну маржу) учасника (торговця) деривативом	Бухгалтерська довідка	37.9	36.4
3	Здійснене закриття звітнього періоду та відображено дохід учасника (торговця) деривативом	Бухгалтерська довідка	37.9	71.9
4	Здійснене закриття звітнього періоду та відображено витрати учасника (торговця) деривативом	Бухгалтерська довідка	94.9	37.9

При цьому про списання обов'язково повідомляють вищу установу. Інформацію про таку заборгованість необхідно відобразити на позабалансовому рахунку 07 "Списані активи та зобов'язання" і обліковувати там не менше п'яти років, щоб у випадку зміни майнового положення неплатоспроможного дебітора можна було стягнути цю заборгованість.

2.3 Методика аудиту дебіторської заборгованості

Аудит на сучасному етапі стає одним з основних інструментів розвитку і підвищення якості бухгалтерського обліку і звітності. Це стосується і дебіторської заборгованості.

Предмет аудиту дебіторської заборгованості – господарські процеси та операції, пов'язані з розрахунками підприємства з дебіторами, а також відносини, що виникають при цьому на підприємстві та за його межами [42, 251].

В процесі аудиту дебіторської заборгованості повинні бути вирішені наступні основні завдання [15, 127]:

- перевірка та аналіз документального відображення виникнення дебіторської заборгованості;
- підтвердження наявності внутрішнього контролю при відображенні показників на рахунках бухгалтерського обліку та фінансової звітності;
- підтвердження відповідності бухгалтерських операцій діючим нормативним актам, перевірка на наявність інвентаризації розрахунків відповідно до вимог чинного законодавства та облікової політики підприємства;
- контроль своєчасності погашення дебіторської заборгованості;
- перевірка законності виникнення дебіторської заборгованості підприємства та розподілення її на довгострокову та поточну;

Об'єкти аудиту дебіторської заборгованості та елементи облікової політики:

- П(С)БО, якими керується підприємство при веденні обліку розрахунків з дебіторами;
- номенклатура робочих бухгалтерських рахунків;
- порядок проведення інвентаризації за розрахунками;
- порядок нарахування резерву сумнівних боргів;
- форми бланків векселів, цінних паперів;

- форми реєстрів обліку та звітності;
- терміни подання документів до бухгалтерії для пред'явлення векселів.

Операції з обліку:

- розрахунків з покупцями та замовниками;
- розрахунків за претензіями та відшкодуванням матеріального збитку;
- розрахунків за авансами виданими;
- розрахунків з підзвітними особами підприємства;
- розрахунків за іншими операціями;

При аудиті дебіторської заборгованості аудитор повинен визначити наступне:

- існує насправді дебіторська заборгованість організації;
- чи відповідають суми дебіторської заборгованості в балансі, даним головної книги, журналу-ордера по рахунку «Дебіторська заборгованість» і даними аналітичного обліку;
- відображена дебіторська заборгованість в звітності у повному обсязі.

Якщо в результаті проведення аналітичних процедур виявляться нехарактерне відхилення, аудитор в першу чергу повинен провести додаткове опитування керівництва організації. Відповіді керівництва повинні бути критично оцінені щодо того. Однією з найбільш важливих аудиторських процедур щодо дебіторської заборгованості є підтвердження сальдо по рахунках аналітичного рахунку. Зокрема, аудитор може відправити запит дебіторам аудиту, якщо відповіді від них не надійшло, він повинен вивчити документи, що підтверджують відвантаження товарів, і документи про подальше отримання грошових коштів з метою визначення, чи була погашена дана дебіторська заборгованість. Якщо ж аудитор приймає рішення не посилати запит дебіторам клієнта, то він повинен дати обґрунтування такого рішення в своїх робочих документах.

При проведенні аудиту розрахунків на підприємстві існує декілька етапів.

На першому етапі встановлюють, чи відображена в балансі заборгованість не є простроченою; на другому розглядається дебіторська заборгованість, в якій минув термін позову, списання заборгованості та правильність ведення обліку.

Для початку аналізують та перевіряють дані активу балансу за відповідними рахунками. До цих рахунків належать: 16, 36, 37, 38, 63 та ін., потім порівнюють інформацію з даними журналів та відомостей на певну дату, як правило 1-ше число місяця.

Після цього аудитор вивчає та аналізує договори на поставку продукції, яка передбачена формою розрахунків, також застосування попередньої оплати покупця продукції. Все це аудитор встановлює за допомогою планових платежів, розрахунковими чеками, векселями, дорученнями, акредитивами. Потім установлює, винну особу та з цієї ініціативи обрана не вигідна для підприємства форма розрахунків.

Для аудиту важливим є знати відсоток безнадійної дебіторської заборгованості, для того щоб перевірити інформацію про створення резерву сумнівних боргів. Відповідно до принципу обережності підприємство повинно наприкінці року визначити суму безнадійних боргів і створити резерв для її погашення за рахунок витрат поточного року.

Існують наступні види аудиторського запиту:

1. Позитивний запит – це лист, направляється дебіторові, в якому аудитор просить його прямо підтвердити, чи відповідає дійсності зазначені в листі суми дебіторської заборгованості. Окрім цього, аудитор може також попросити підтвердити існування особливих умов і додаткових угод між об'єктом аудиту і її дебіторами;

2. Негативний запит також адресований дебіторові, але на нього потрібно відповідь тільки в тому випадку, якщо дебітор не згоден із зазначеними сумами.

Позитивний запит є більш надійним аудиторським доказом, оскільки в разі неотримання відповіді від дебітора аудитор може провести додаткові процедури. А при відправленні негативного запиту неотримання відповіді може бути розцінено як згода дебітора з зазначеними в ньому сумами, хоча насправді дебітор міг просто проігнорувати лист аудитора.

У стандарті аудиту говориться, що використання аудитором негативного запиту можливо тоді, коли виконуються всі три нижчеперелічених умови:

а) дебіторська заборгованість складається з великої кількості незначних сум;

б) ризик системи внутрішнього контролю та невід'ємний ризик були оцінені як низькі. Якщо ж в попередні роки були випадки неправильного відображення дебіторської заборгованості або існували спірні моменти щодо ній, то використання негативного запиту неприйнятно;

в) є висока ймовірність того, що одержувачі негативного запиту його не знехтують. Наприклад, якщо за ряд попередніх років кількість отриманих відповідей на спрямовані дебіторам позитивні запити було велике, то, найімовірніше, дебітори також не знехтують і розглянуть негативний запит аудитора.

При застосуванні підприємством системи комп'ютерної обробки даних аудитор повинен узгодити з керівником можливість залучення незалежного експерта з метою вивчення комп'ютерної системи підприємства, а також способів перевірки з використанням системи комп'ютерної обробки даних [32].

Основними факторами, що впливають на об'єм аудиторської вибірки при підтвердженні дебіторської заборгованості, є:

- ⇒ величина допустимого спотворення;
- ⇒ невід'ємний ризик;
- ⇒ ризик системи контролю;
- ⇒ ризик не виявлення;

⇒ тип аудиторського запиту (негативний запит зазвичай передбачає більший об'єм вибірки).

При визначенні того, щодо яких саме сум дебіторської заборгованості необхідно надіслати запит, аудитор приймає до уваги як розмір заборгованості, так і терміни її виникнення. У більшості випадків перевірі піддається найбільш велика дебіторська заборгованість зі значними термінами обігу, оскільки в цьому випадку зростає ймовірність її спотворення. Однак аудитору також необхідно перевірити і деякі елементи вибірки з кожного істотного сегмента генеральної сукупності.

У зв'язку з цим аудитори зазвичай вибирають рахунки дебіторів, величина яких перевищує кількісне значення, а серед решти використовують випадкову вибірку.

Після цього аудитор повинен проконтролювати процес направлення запиту дебіторам аудиту аж до отримання від них відповіді. У разі, наприклад, неотримання відповіді на позитивний запит, аудитор може відправити запит вдруге або навіть в третій. Якщо відповідь все ж не була отримана, аудитор повинен провести так звані альтернативні процедури з метою визначення того, чи існує насправді ця дебіторська заборгованість і чи правильно вона відображена в обліку. Зокрема, аудитор може розглянути наступні документи:

- свідчать про подальше надходження грошових коштів (вивчаються платіжне доручення, прибуткові касові ордера, відповідні бухгалтерські проводки і т.д.);
- другі екземпляри рахунків-фактур (це необхідно при підтвердженні фактичної дати відвантаження);
- товарно-транспортні накладні.

Об'єм і зміст альтернативних процедур залежать також від видів помилок, виявлених за допомогою підтверджених запитів, висновків аудитора щодо системи внутрішнього контролю об'єкта аудиту, подальшого отримання грошових коштів від дебіторів, що не відповіли на запит і т.д.

Аналіз та контроль рівня дебіторської заборгованості проводять за допомогою абсолютних та відносних показників, які розглядаються в динаміці. Особливо важливим є контроль за своєчасністю погашення заборгованості дебіторами.

Для цього в доповнення до показників наявності простроченої дебіторської заборгованості використовують коефіцієнт погашення дебіторської заборгованості, який розраховується як відношення середньої дебіторської заборгованості по основній діяльності до виручки від реалізації. Значення цього показника залежить від видів договорів, які переважають на даному підприємстві.

На основі даних фінансово-господарської діяльності СМП «Форум» проведемо аналіз оборотності дебіторської заборгованості та аналітичні дані оформимо у вигляді табл. 2.6

Таблиця 2.6

Аналіз оборотності дебіторської заборгованості СМП «Форум» за 2017-2018 роки

Показники	2017р.	2018р.
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	4,2	3,1
Тривалість погашення дебіторської заборгованості, днів	92	115
Відношення середньої величини дебіторської заборгованості до чистого доходу	0,28	0,34
Частка сумнівної заборгованості в загальному обсязі заборгованості, %	18,2	26,3

За даними проведених розрахунків можна зробити висновки, що стан розрахунків з покупцями був найгіршим у 2018 році. Середній строк погашення дебіторської заборгованості становив 115 днів і був найвищим за весь період, що досліджується. Особливу увагу необхідно звернути на зниження заборгованості.

Протягом двох років частка сумнівної дебіторської заборгованості збільшувались, і в 2018 році склала 26,3% від загальної величини дебіторської заборгованості. Крім того, збільшення частки дебіторської заборгованості в загальному обсязі оборотних засобів може призвести до зниження ліквідності оборотних активів і, відповідно, до погіршення фінансового стану підприємств.

Особливу увагу слід звернути на те, що кожна операція повинна бути санкціонованою та законною. Дані контрольних процедур дозволяють розподілити дебіторську заборгованість, залежно від строків її погашення, на нормальну, прострочену та безнадійну. У свою чергу, отримані відомості дають можливість вжити заходи стосовно простроченої заборгованості, а саме: враховуючи вимоги законодавства та договорів, можна розпочати претензійну роботу, застосувати економічні санкції (нарахування штрафів, пені, неустойки) та інші [42, 253].

У разі, якщо у відповіді на позитивний запит вказуються розбіжності в сумах дебіторської заборгованості, аудитор повинні з'ясувати їх причину. Зокрема, вона може бути пов'язана з такими моментами:

1. Погашення заборгованості вже було вироблено. Наприклад, коли дебітор організації здійснив платіж безпосередньо перед відправкою аудитором запиту, а об'єкт аудиту ще не отримала ці кошти.

2. Товари не було отримано. Розбіжності в даному випадку виникають тому, що постачальник відображає виникнення дебіторської заборгованості в момент відвантаження товару, а покупець - в момент його отримання. У зв'язку з цим аудитор повинен визначити, чи дійсно дебітор не отримав товари або ж просто організація-клієнт неправильно відобразила сальдо по рахунку дебіторської заборгованості.

3. Товар був повернений, а об'єкт аудиту неправильно відобразила цю операцію.

4. Наявність спірних сум дебіторської заборгованості (наприклад, коли покупець стверджує, що не всі товари були поставлені).

У цьому випадку аудитор повинен перевірити всі ці обставини і виявити відповідну помилку, якщо вона є.

Після цього аудитор повинен поширити результати вибірки по дебіторської заборгованості на всю генеральну сукупність. Незважаючи на те, що сумарна величина помилок, виявлених при вибірковій перевірці, може надати незначний вплив на фінансову звітність компанії, аудитор повинен взяти до уваги, що генеральна сукупність в цілому може бути.

Якщо компанія підлягає щорічному аудиту, аудитори детально переглянуть свою дебіторську заборгованість. Дебіторська заборгованість часто є найбільшим активом компанії, тому аудитори, як правило, витрачають значну кількість часу на отримання гарантії, що сума заявленого активу є обґрунтованою.

Висновки до Розділу 2

Результати дослідження організації та методики обліку дебіторської заборгованості дають можливість зробити такі висновки:

1. Методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про дебіторську заборгованість та її розкриття у фінансових звітах визначає П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість». Основна частка в загальному обсязі дебіторської заборгованості зазвичай належить дебіторській заборгованості за розрахунками з покупцями і замовниками за товари, роботи і послуги. Господарські операції відображаються в бухгалтерському обліку методом їх суцільного і безперервного документування. Записи в облікових регістрах проводять на підставі первинних документів, створених відповідно до вимог Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку.

2. Розрахунки з різними дебіторами мають суттєве значення в діяльності підприємства, що вимагають чіткого дотримання нормативних актів та оформлення відповідних документів. Основними завданнями їх відображення в обліку є: перевірка дотримання правил отримання авансів; контроль за своєчасністю здачі звітів про використання підзвітних сум; перевірка правильності відображення операцій з відшкодування завданих збитків та розрахунків за претензіями, аналіз суми заборгованості у розрізі дебіторів та термінів її погашення.

3. Аудит на сучасному етапі є одним з основних інструментів розвитку і підвищення якості бухгалтерського обліку і звітності. Для ефективного функціонування підприємства важливо здійснювати внутрішній аудит. Розглянуті організаційні підходи щодо внутрішнього аудиту забезпечать вирішення важливих завдань, що мають істотне значення для управління фінансово-господарською діяльністю СМП «Форум».

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження теоретичних та методичних аспектів обліку та аудиту дебіторської заборгованості підприємства можна зробити наступні висновки та пропозиції:

1. Під час дослідження сутності дебіторської заборгованості виявлено велику кількість підходів до її визначення. Під дебіторською заборгованістю прийнято розуміти суму заборгованості на користь підприємства, що представлена фінансовими зобов'язаннями юридичних та фізичних осіб по розрахунках за товари, роботи, послуги, видані аванси та ін. Пропонуємо розглядати дебіторську заборгованість в таких значеннях: по-перше, як можливість погашення кредиторської заборгованості, по-друге, як продукцію, продану покупцям, по-третє, як елемент оборотних активів капіталу організації.

2. Проаналізувавши економічну літературу слід зазначити, що до цього часу серед науковців відсутня єдність поглядів щодо класифікації дебіторської заборгованості. Представлена у роботі класифікація дебіторської заборгованості розкриває економічну природу різних видів дебіторської заборгованості та відповідає структурі бухгалтерського балансу. Вона дає змогу згрупувати заборгованість за термінами її виникнення (довгострокова або поточна), за видами, за об'єктами обліку (кожним боржником, дебітором) та строками непогашення.

3. На практиці підприємствами застосовуються різні підходи до оцінки дебіторської заборгованості. Так, згідно з П(С)БО 10 поточна дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги визнається активом та оцінюється за первісною вартістю в момент її визнання, а до підсумку балансу включається за чистою реалізаційною вартістю. Згідно з МСБО 39 метод оцінки поточної дебіторської заборгованості залежить від варіанту подання знижок. Аналіз літературних джерел засвідчує, що головна проблема оцінки дебіторської заборгованості виникає в момент складання фінансової звітності, оскільки методи оцінювання дебіторської заборгованості повинні забезпечити

дотримання одного з основних принципів підготовки фінансової звітності – обачності, згідно з яким сума оцінки активів і доходів підприємства не має бути завищеною. Під час оцінювання поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги на дату балансу слід урахувувати ступінь визначеності її погашення.

4. Облік дебіторської заборгованості за розрахунками з покупцями і замовниками на підприємстві потребує особливої уваги, поступового вирішення проблем та розробки індивідуального підходу до дебіторів підприємства. Важливим є заздалегідь передбачити та не допустити надмірного зростання дебіторської заборгованості тому, що саме ефективне управління дебіторською заборгованістю відноситься до необхідних умов успішної діяльності підприємства, оскільки воно створює передумови для швидкого зростання бізнесу і збільшення фінансових можливостей підприємства.

5. Регулювання оцінки дебіторської заборгованості за допомогою створення резерву сумнівних боргів потребує подальшого вдосконалення в методичному плані. Зважаючи на практику вітчизняних підприємств, здебільшого відбувається ігнорування обов'язку нарахування резерву сумнівних боргів за існуючим трудомісткими методиками, що спричинює перекручування інформації про фінансові результати та їх недостовірне відображення у звітності. Вважаємо, що в управлінських цілях розраховувати резерв сумнівних боргів доцільно щомісяця, з обов'язковим його врахуванням щокварталу при складанні Балансу.

6. Розглянувши методику аудиту дебіторської заборгованості, слід зауважити, що аудит повинен бути організований так, щоб правильно відображати всі аспекти діяльності суб'єкта, що перевіряється, настільки наскільки вони відповідають фінансовій інформації. Для того щоб аудитор висловив незалежну думку, він повинен одержати гарантію того, що інформація у бухгалтерській документації та інших джерелах інформації достовірна і законна. Проведення аудиту дебіторської заборгованості

підприємств різних форм власності має велике значення, оскільки сприяє впорядкуванню інформації, прозорості та достовірності даних щодо розрахункових операцій із дебіторами.

За даними проведених розрахунків можна зробити висновки, що на досліджуваному підприємстві «Форум» стан розрахунків з покупцями був найгіршим у 2018 році. Середній строк погашення дебіторської заборгованості становив 115 днів і був найвищим за весь період, що досліджується. Особливу увагу необхідно звернути на зниження дебіторської заборгованості.

Список використаних джерел

1. Безверхий К. В. Інформаційний комплекс облікової системи та звітність в Україні : монографія. Київ : Центр учб. літ., 2014. 184 с.
2. Білоусько В. С. Теорія бухгалтерського обліку : навч. посіб. 5-те вид., переробл. і доповн. К. : Сузір'я, 2014. 402 с.
3. Білик М. Д. Управління дебіторською заборгованістю підприємств. Фінанси України. 2003. № 12. С. 24-36.
4. Блакита Г. В. Бухгалтерський облік. Практикум : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2017. 152 с.
5. Бланк І. О., Ситник Г. В. Управління фінансами підприємств: підручник. Київ : КНТЕУ, 2006. 780 с.
6. Бондар М. І. Звітність підприємства : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2015. 570 с.
7. Бруханський Р. Ф. Бухгалтерський облік : підручник. Тернопіль : ТНЕУ, 2016. 480 с.
8. Верига Ю. А. Облік і звітність суб'єктів малого підприємництва : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2014. 264 с.
9. Верига Ю. А. Облікова політика підприємства : навч. посіб. Київ : ЦУЛ. 2015. 315 с.
10. Верига Ю. А., Карпенко О. В., Іщенко В.Л. Бухгалтерський облік і аудит. Термінологічний словник : українсько-російсько-англо-азербайджанський. Київ : ЦУЛ, 2015. 368 с.
11. Гасіч А. Аудит розрахунків з постачальниками та покупцями. Аудитор України. 2014. №3. С. 321.
12. Герман Я. Ю. Облік дебіторської заборгованості: вітчизняний і зарубіжний. Донецьк : ДонНУЕТ. 2013. С. 21-26
13. Гудзь Н. В., П. Н. Денчук, Р. В. Романів. Бухгалтерський облік : навч. посібник для ВНЗ. Київ: ЦУЛ. 2016. 424 с.

14. Граковський Ю. Фінансовий лізинг: загальні положення, порядок відображення в бухгалтерському і податковому обліку. Вісник податкової служби України. 2012. № 13. С. 18-25. URL: <http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/1296> .
15. Давидова Г. М., Кужельного М. В. Аудит: навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2009. 495 с.
16. Єгорова Ю. Створення резерву сумнівних боргів. Дебет-Кредит. 2013. №20. 365с.
17. Жолнер І.В. Фінансовий облік за міжнародними та національними стандартами: навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2012. 368с.
18. Задорожний З.-М.В. Актуальні питання облікової політики підприємств щодо необоротних активів : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2012. 237 с.
19. Задорожний З. В., Муравський О. А., Шевчук О. А., Судин Ю. А. Управлінський облік як елемент налагодження відносин з контрагентами в інноваційному середовищі ділових комунікацій. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2018. № 2. С. 103-112.
20. Бухгалтерський облік [Текст] : підручник / Я. Д. Крупка, З. В. Задорожний, Н. В. Гудзь [та ін.]. – Тернопіль : ТНЕУ, 2018. – 460 с.
- Задорожний, З. В. Управлінський облік [Текст] : навч. посіб. / З. В. Задорожний, І. Є. Давидович, І. Я. Омецінська. – Київ : ХАЙТЕК ПРЕС, 2010. – 280 с.
21. Крупка, Я. Д. Бухгалтерський облік в будівництві [Текст] : навч. посіб. / Я. Д. Крупка, З. В. Задорожний, Р. О. Мельник. – Тернопіль : ПП«Принтер-інформ», 2004. – 514 с.
22. Задорожний, З. В. Облік інших витрат і доходів звичайної діяльності [Текст] / З. В. Задорожний // Бухгалтерський облік і аудит. – 2001. – № 6. – С. 20-23.
23. Зудина Н.Ю. Аналіз и регулювання дебіторської заборгованості в Комерційній організації: автореф. дис. канд. економ. наук. Москва, 2009. 26 с.

21. Іванілов О.С., В.В. Смачило, Є.В. Дубровська. Механізм управління дебіторською заборгованістю підприємства. Актуальні проблеми економіки. 2007. № 1. с. 156-163.

22. Кияшко О. М. Облік дебіторської заборгованості з позиції концепції збереження капіталу. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. 2009. Вип. 16(1). С. 190-193.

23. Кондраков Н. П. Бухгалтерський облік: підручник. НДЦ Інфра-М, 2013. 681 с.

24. Корнійчук Г. Курсові різниці за залишком валюти на рахунку: як їх обчислювати . Все про бухгалтерський облік, 2012. № 38-39. С. 61.

25. Крупка Я.Д., Задорожний З.В., Гудзь Н.В., Денчук П.Н., Микитюк Н.Я. Бухгалтерський облік : підручник. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. 460 с.

26. Кузик Н. М., Боярова О. В., Свида Л. С. Особливості інвентаризації розрахунків з дебіторами . Актуальні проблеми розвитку економіки в умовах глобалізації, 2012. С. 14-17.

27. Лігоненко Л. О. Управління дебіторською заборгованістю підприємства: навч. посіб. Київ : КНТЕУ, 2005. 276 с.

28. Літвінчук І. Облік безнадійної дебіторської заборгованості в прикладах. Інтерактивна бухгалтерія. 2016. № 136. С. 18-21. URL: <http://www.interbuh.com.ua/ua/documents/oneanalytics/17418> .

29. Літвінчук І. Позика фізособі: особливості надання та відображення в обліку. Інтерактивна бухгалтерія. 2016. № 138. 420 с.

30. Літвінчук І. Списання грошової безнадійної дебіторської заборгованості: облік й оподаткування інтерактивна бухгалтерія. 2016. № 134. С. 18. URL: <http://www.interbuh.com.ua/documents/oneanalytics/11868>.

31. Лучко М. Р., Бенько І. Д. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах: навч. посібник. Київ : Знання. 2015. 311 с.

32. Макаренко А.П. Організація і методика обліку і аудиту поточної дебіторської заборгованості з покупцями та замовниками. Науковий вісник ЛНУВМБТ імені С.З. Гжицького, 2011. № 1(47). С. 15-18.

33. Малярєвський Ю. Д. Облік у галузях виробництва та послуг : навч. посіб. Харків : ХНЕУ, 2012. 400 с.

34. Мараховська Т. М., Любенко О. С. Управління дебіторською заборгованістю підприємств: Вісник Вінницького національного аграрного університету. 2009. № 4. С. 34.

35. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності, затверджених Наказом Міністерства фінансів України від 28.03.2013 р. № 433.
URL:http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=382859&cat_id=29356.

54

36. Михайлов М. Г., Телегунь М. І., Кадацька А. М., Баранік О. О. Бухгалтерський фінансовий облік в сільськогосподарських підприємствах : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2016. 469 с.

37. Митний кодекс України від 13.03.2012 року № 4495-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4495-17116> .

38. Міронова О. Облік безнадійної дебіторської заборгованості: від створення резерву до списання. Інтерактивна бухгалтерія, 2015. № 125. С. 256.

39. Момот Т. В. Сучасні моделі управління дебіторською заборгованістю підприємства : Науково-технічний збірник Харківської національної академії господарства. 2008. № 85. С. 207-211.

40. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> .

41. Назарова І. Я. Аналіз методів оцінки активів, зобов'язань та капіталу при реорганізації підприємств. Економічний аналіз. Збірник наукових праць кафедри економічного аналізу Тернопільського національного економічного університету. Тернопіль: ТНЕУ. 2013. Том 14. С. 214-220.

42. Немченко В. В., Редько О. Ю. Аудит. Київ : ЦУЛ, 2012. 540 с.

43. Онищенко В. О., Бондар М. І., Дубовая В. В. Облік у зарубіжних країнах : підручник. Київ : ЦУЛ, 2015. 576 с

44. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій та інструкція про його застосування : практ. посіб. : станом на 22 груд. 2018 р. К. : ЦУЛ, 2018. – 150с.

45. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> .

55

46. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 08.10.1999 року № 237, зі змінами і доповненнями. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99> .

47. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти», затверджене наказом Міністерством фінансів України № 559 від 30.11.2001 р. зі змінами і доповненнями. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01> .

48. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 29.11.1999 р. № 290, із змінами і доповненнями. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99> .

49. Садовська І. Б. Бухгалтерський облік : навч. посіб. Київ : ЦУЛ. 2013. 688 с.

50. Скоробогатова Н. Є. Бухгалтерський облік : навч. посіб. К. : Політехніка, 2017. 248 с.

51. Соколов Я. В. Бухгалтерский облік і аудит. Москва.1996. 638 с.

52. Соловей Н. В., Маліношевська К. І. Проблеми обліку дебіторської заборгованості. Ефективна економіка. 2016. 286 с.

53. Стельмашук А. М. Бухгалтерський облік : теорія, практика, тренінг : навч. посіб. Львів : Новий Світ. 2012. 679 с.

54. Судин Ю. А. Облік гудвілу підприємств: теорія і практика. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка. 2015. №2. С. 368-371.

55. Сук Л. К. Облік на підприємствах малого бізнесу : навч. посіб. Київ : Каравела, 2015. 352 с.

56. Таратута Л. В. Управління поточною дебіторською заборгованістю в умовах кризи. Сталий розвиток економіки. 2015. № 4. С. 220–228.

57. Шара Є. Ю. Бухгалтерський фінансовий та податковий облік : навч. посіб. К. : ЦУЛ, 2016. 423 с.